

ОЦІНКА ОБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ І ПРОФЕСІЙНІ ОЦІНЮВАЧІ

Г.В. Нашкерська

Львівський інститут банківської справи університету банківської справи
Національного банку України, halyna.nashkerska@gmail.com

Міжнародні стандарти фінансової звітності пропонують використовувати такі базові підходи для оцінки статей фінансової звітності, які можуть використовуватись у різних комбінаціях – історична собівартість, поточна собівартість, вартість реалізації (погашення), теперішня вартість [170, с. 70–71]

Дослідження оцінок в фінансовому обліку дозволяє визначити такі основні недоліки:

1. Відсутність системного характеру та орієнтації на реалізацію основної цілі діяльності підприємства: отримання максимального прибутку при відповідному зростанні розміру власного капіталу за кожним явищем чи подією господарського життя.

2. Надмірне захоплення методичними підходами до оцінювання окремих об'єктів без урахування їх взаємодії у процесі господарської діяльності підприємства, що зумовлює зміни їх вартості.

3. Формування вартості об'єктів у використанні лише за зовнішніми критеріями – ринковими цінами, кількістю грошей в обігу та ін. без урахування дії внутрішніх.

4. Відсутність орієнтації на оцінку підприємства як економічної одиниці, ефективності його діяльності з урахуванням правил та обмежень, якими обтяжена облікова система.

5. Неврахування синергічного ефекту, який виникає у процесі взаємодії факторів виробництва і зумовлює значне перевищення вартості діючого підприємства над сумою індивідуально оцінених активів.

Міжнародні стандарти оцінки (МСО) визначають ринкову вартість як домовленість по ціну, на яку б згодились покупець і продавець, якби кожен з них мав би достатньо часу для вивчення наявних на ринку можливостей і альтернатив [1, с. 99–100]. Всі інші методи оцінювання вважаються неринковими. Використовуючи їх, професійні оцінювачі повинні гарантувати вибір найкращих баз, обираючи всі обґрунтовані методи [1, с. 104].

Перевагою методів вимірювання, які використовуються професійними оцінювачами [2] є властивий для окремих з них системний підхід, який дозволяє визначити вартість діючого підприємства, ефективність його діяльності за методами капіталізованого прибутку, надлишкових доходів, дисконтованого грошового потоку та ін. Одночасно результати оцінок, проведених зовнішніми експертами, не можуть вважатись достатньо надійними, особливо з використанням неринкових

методів і практично не відображаються в обліковій системі та у фінансовій звітності за винятком вартості у використанні, утилізації, ліквідації та вимушеного продажу.

Таким чином об'єкти, оцінені експертними професійними оцінювачами, які враховуються українськими банками як застава під видані позики за відповідно укладеними договорами, відображаються в бухгалтерському обліку підприємств–позичальників за історичною вартістю, а не за справедливою оцінкою, яка визначена за актом. Унаслідок цього виникає розбіжність у розмірі майбутньої економічної вигоди, яку очікує отримати в майбутньому від одних і тих же активів банк і підприємство, невідповідність оцінки статей у фінансовій звітності. Подібна ситуація може виникати з двох причин: недовіра адміністрації до результатів проведених експертних оцінок майна; відсутність нормативних актів, які б змусило підприємство відображати переоцінений об'єкт в обліку і звітності за справедливою вартістю.

Серед причин, які зумовлюють недовіру адміністрації до їх результатів є відсутність економічного характеру, недостатні знання оцінювачів про важливість об'єктів для підприємства, особливості його діяльності, специфічний характер (вартість іпотечного кредитування, страхова вартість). Нині вважається звичайним, що один і той же об'єкт обліку одночасно може мати дві оцінки: історичну або залишкову, за якою він відображається в обліку і звітності та споживчу або страхову, отриману в результаті зовнішнього незалежного оцінювання. Причиною цього є значні відхилення у розрахованій вартості активу, яка підприємством часто вважається необгрунтованою.

Вважаємо за необхідне зближення результатів оцінок, здійснених суб'єктом господарювання та зовнішніми експертами, що дозволить здійснювати їх відображення за балансом. Для покращення якості вимірювання на підприємстві потрібно сформувати систему оцінювання, яка дозволить забезпечити:

- оцінку якості проведених процедур вимірювання;
- обгрунтованість вибору методів оцінки для відображення реальної вартості об'єктів фінансового обліку;
- виявлення необхідності переоцінки окремих об'єктів;
- аналіз впливу здійснених оцінок на фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Основним критерієм вибору методів оцінювання для окремих об'єктів є забезпечення можливості визначення суми майбутньої економічної вигоди, яка буде генерована активом (втрачена зобов'язанням) при використанні за призначенням у процесі їх взаємодії для забезпечення основних цілей діяльності підприємства.

Системна взаємодія об'єктів, які використовуються підприємством, зазвичай, зумовлює зміну їх цінності, яка визначається не тільки зовнішніми чинниками (ринковою ціною придбання, що втрачає значення у процесі використання), а й внутрішніми, що зумовлює необхідність урахування міри їх впливу на систему.

Для покращення якості процедур вимірювання та надання їм економічного характеру пропонуємо використовувати у фінансовому обліку додаткові методи оцінювання, які дозволять визначити внутрішню цінність об'єктів для підприємства – поточну вартість у використанні – для оборотних активів, і теперішню вартість активів з урахуванням можливості генерування ними економічної вигоди у наступних звітних періодах – для необоротних.

Надалі у процесі оцінювання треба визначити майбутнє призначення об'єкта – використання або продаж. Активи, які утримуються за балансом і призначені для продажу, повинні бути виміряні за зовнішньою оцінкою – можливою вартістю реалізації.

Інші підходи до оцінювання застосовують для об'єктів, які підлягають використанню протягом тривалого періоду, що перевищує звітний. Системна взаємодія об'єктів у процесі господарської діяльності (виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг) завжди змінює їх цінність, унаслідок чого первинна оцінка втрачає своє економічне значення. Подальше оцінювання здійснюється за внутрішніми оцінками, виходячи з міри впливу на фінансовий стан, доходи і витрати, фінансові результати і дозволяє виявити раніше неідентифікований актив – внутрішньогенерований гудвіл.

Отже, об'єкти, від використання яких очікується отримання більшої вигоди, повинні мати вищу вартість, меншої – нижчу, незалежно від первинної (історичної) оцінки.

Література:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004 / Перекл. з англ. за ред. С.Ф.Голова. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2005. – Ч 1. – 1304 с.

2. Международные стандарты оценки. Седьмое издание. 2005/ Пер. с англ. И.Л.Артеменкова, Г.И. Микерина, Н.В.Павлова. – М: ООО «Российское общество оценщиков», 2005. – 414 с.